

5

SECTOR PRIMARI

RESUM

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, el sector primari ha tingut el 2007 una producció final del VAB a cost de factors de 235,59 milions d'euros, dels quals el 86,71% correspon al subsector agrari i ramader; un 10,50%, al subsector pesquer, i la resta, el 2,77%, al subsector forestal. Aquesta magnitud representa un lleuger increment de la producció (en euros corrents) de prop del 5,74% respecte del 2006. La situació del sector primari es pot resumir en els aspectes següents:

- a) Es registra un increment del 4,62% dels treballadors del sector primari afiliats a la Seguretat Social. Aquest increment es concentra en els afiliats al Règim General, mentre que es constata una important disminució dels treballadors afiliats al règim especial agrari i especial de la mar. Una part de l'increment del règim general fou d'afiliats de nacionalitat estrangera, molt especialment extracomunitaris.
- b) Es produeix un augment de la producció agrària respecte de l'any anterior, sobretot com a conseqüència dels increments en hortalisses, patata, llet i aqüicultura marina. D'altra banda, també augmenten les despeses de producció i disminueixen les subvencions.
- c) La producció ramadera presenta un augment del 3,67% respecte de l'any anterior, disminueix la producció de carn i augmenta la producció de llet i d'altres productes ramaders.
- d) El sector forestal presenta una variació lleugerament positiva. Cal destacar l'increment del valor de la producció de fusta i llenya i també de la producció de caseres, que presenten un increment de superfície.
- e) El subsector pesquer experimenta una petita disminució en els crustacis, un retrocés més gran en els mol·luscs i petites recuperacions en els peixos, si bé encara incideixen la problemàtica biològica de determinades espècies, factors de comercialització, els increments de costos d'explotació i la progressiva reducció dels actius en el sector. L'aqüicultura marina ha tingut un fort augment respecte del 2006.
- f) Pel que fa a les propostes per a aquest any de la Conselleria, cal esmentar que continua la promoció de productes de les Illes Balears, les campanyes de proveïment de llavors i fitosanitaris, els cursos de formació per a agricultors, la gestió i la protecció dels recursos marins, les campanyes ramaderes d'eradicació de malalties i l'assistència tècnica del Laboratori de Sanitat Vegetal. Com a novetats més destacables, cal remarcar la vigilància de les reserves marines; la nova orientació de la promoció agroalimentària fomentada en la dieta mediterrània i l'oleoturisme, i les noves aplicacions informàtiques en la gestió de la comptabilitat vitivinícola.

5.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat dedicat al sector primari pretén, primer, analitzar-ne el marc estructural general, i analitzar, posteriorment, la situació dels diferents subsectors en què s'articula (l'agrari, el ramader, el forestal i el pesquer). Per tant, l'objectiu és presentar una primera aproximació que fa referència a les dades principals del sector considerat en el seu conjunt, als recursos humans que hi treballen i a altres trets que ens permetin una senzilla aproximació i avaluació del sector.

Les dades bàsiques emprades per a aquesta anàlisi es basen en un ampli ventall d'informacions estadístiques que majoritàriament han estat facilitades per la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears, dades que són completades parcialment amb altres provinents de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), el Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), les conselleries de Turisme i de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA), l'Institut Nacional d'Estadística i la Secretaria d'Estat de la Seguretat Social del Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS).

Segons les dades de la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca rela-

tives a l'any 2007 (relatives a les produccions agràries) i de la Conselleria de Medi Ambient (producció forestal), el sector primari ha gaudit d'un VAB al cost dels factors de 235,59 milions d'euros. La major part correspon al sector agrari (agricultura més ramaderia) que, amb el 86,71% del total, va superar els 204,30 milions d'euros, mentre que el VAB registrat pels sectors pesquer i forestal sols representa el 10,50 % i el 2,77 % respectivament. (Vegeu el quadre A I-1 i el gràfic A I-1.)

Quant al pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca per a l'any 2007, va ser de 63,68 milions d'euros, quantitat que representa una disminució del 18,40% respecte de l'any anterior, bàsicament a causa de canvis referents a diferents ajudes i mesures d'acompanyament. Destaca bàsicament el pes significatiu de la partida dedicada al foment del sector agrari de les Illes Balears, a la qual es dedica el 67,99% de la quantia total del pressupost de la Conselleria, seguit per les partides dedicades a infraestructures agràries de les zones rurals, que representen el 21,54%. Ambdues partides concentren quasi el 90% de les despeses de la Conselleria. (Vegeu el quadre A I-2).

5.2.

ELS RECURSOS HUMANS EN EL SECTOR PRIMARI

L'ocupació en el sector agrari de les Illes al llarg de l'any 2007 fou, segons les dades de l'Enquesta de la població activa, d'una mitjana d'11.025 persones, xifra que representa el 2,17 % del total de la pobla-

ció activa ocupada de les Illes Balears. L'atur representa unes xifres mitjanes de 550 aturats. L'evolució de cadascuna presenta diferències respecte del 2006. Globalment, es registra una variació positiva respecte a la població ocupada, mentre que es detecta un increment de l'índex mitjà dels aturats.

L'anàlisi de les variacions trimestrals ens mostra una evolució positiva dels ocupats en tots els trimestres del 2007 en relació amb el 2006. L'atur en el sector primari es manté en els dos primers trimestres en relació amb les xifres de l'any anterior i, fins i tot, disminueix considerablement en el tercer trimestre, però s'incrementa considerablement en el quart trimestre del 2007. (Vegeu el quadre A I-3.)

D'altra banda, les xifres d'afiliació dels treballadors del sector primari en els distints règims de la Seguretat Social referents al 2007 registren 9.558 persones, que representen el 2,10 % del total dels afiliats de les Balears.

Aquesta xifra, comparada amb la de l'any precedent, comporta un increment de 440 afiliats en el sector primari, cosa que suposa una variació positiva del 4,62%. Aquest augment respecte de l'any anterior és degut bàsicament als 566 nous afiliats en el règim general de la Seguretat Social, i destaquen de manera dominant els afiliats en ocupacions lligades amb l'agricultura, la ramaderia, la caça, la silvicultura, l'explotació forestal i les activitats dels serveis relacionats. També s'experimenta un increment en els afiliats en el règim general dels autònoms de la Seguretat Social. Per la seva part el subsector de la pesca experimenta un lleuger increment en el règim

general i una petita disminució en els autònoms. L'elevada pèrdua es registra entre els treballadors afiliats al règim especial agrari, que experimenta una reducció de 181 afiliats, i també en els inscrits en el règim especial de la mar, que es redueix en 32 persones, fets que s'han de relacionar amb la jubilació de pagesos que van arribant a l'edat per fer-ho i amb els canvis i problemes en la flota pesquera balear. (Vegeu el quadre A I-4.)

Cal assenyalar que el 2007 una mitjana de 525 dels afiliats al règim general de la Seguretat Social són de nacionalitat estrangera, cosa que representa el 25,47% del total, fet que és indicatiu del paper dels immigrants estrangers per la continuació de les tasques laborals en el sector agrari i pesquer. D'aquests, els ocupats en les seccions d'activitat de l'agricultura, la ramaderia, la caça i la silvicultura concentren el 25,20% del total dels afiliats a la secció, mentre que en la secció de la pesca arriben al 34,43%, xifres que són prou superiors a les globals de les Balears. (Vegeu el quadre A I-5.)

Entre els afiliats estrangers, el 72,19% procedeix de països extracomunitaris, i aquesta proporció és del 72,42% en les activitats agràries i forestals i del 66,70 % en el sector pesquer.

5.3.

EL SUBSECTOR AGRARI

La importància agrària d'una regió i el seu potencial apareix definida per la contribució de l'agricultura i la ramaderia al VAB

del sector primari. Analitzam en els apartats següents els trets generals del subsector agrari, i aprofundim posteriorment en les característiques més significatives del comportament de l'agricultura i la ramaderia al llarg del 2007.

5.3.1. ELS TRETS GENERALS

El sector agroramader de les Illes Balears, que inclou les activitats lligades a l'agricultura i la ramaderia, registra globalment el 2007 una producció final agrària de 211,33 milions d'euros corrents. Així mateix el VAB als preus de mercat assolí la quantia de 155,93 milions d'euros, dades que signifiquen índexs positius en relació amb el 2006. (Vegeu el quadre A I-6.)

El resultat de tot això és que la renda agrària se situa en 193.63 milions d'euros, xifra que representa un índex positiu del 4,42% en relació amb l'any anterior. Sobre aquest resultat han influït l'encariment de les despeses de fora del sector (llavors, pinsos, fertilitzants, energia, combustibles, lubricants, reparacions...), la disminució del pes de les subvencions i l'increment dels impostos lligats a la producció. El VAB a cost dels factors fou de 204,33 milions d'euros.

Amb referència a la maquinària agrària inscrita a les Illes Balears, al llarg del 2007 s'observa la continuació del procés de millora tècnica iniciat en els darrers decennis. Aquest fet es constata amb l'increment de 448 unitats respecte del 2006. La millora assolida implica, al mateix temps, un augment de la potència total de la maquinària de 26.339 CV. Així mateix, es registra un petit increment de la potència

mitjana per unitat, que passa de 38,25 CV de l'any 2006 a 38,56 CV el 2007. Els tractors de rodes representen la maquinària agrària que va registrar més altes respecte de l'any 2006, amb un total de 521 noves altes, si bé aquest grup també és el que va tenir més baixes. (Vegeu el quadre A I-7.)

Altres indicadors del procés innovador del camp són els avenços en determinades tipologies de reg i en la superfície d'hivernacles. Les dades són molt fluctuants segons els anys. D'acord amb l'Enquesta sobre superfícies i rendiments de cultius de 2007 realitzada pel Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació la superfície de regadiu avaluada pel 2007 era de 18.328 hectàrees, dada que representa un considerable increment de 2.466 hectàrees de l'àrea regada. Del total es dediquen 122 hectàrees a hivernacles, que sols representaven el 0,67% del regadiu, i dominen bàsicament els hivernacles elementals, ja que sols 29 hectàrees són hivernacles tecnificats. Quant al tipus de reg destaca l'avenç experimentat pel regatge localitzat o regatge gota a gota, que s'estén quasi sobre la meitat de la superfície de regadiu. Destaca també l'extensió assolida pels regs per aspersió (el tipus d'aspersió normal més l'automotriu representen el 44,22% de les terres regades). Els sistemes de regs tradicionals experimenten una important regressió, que són substituïts per regs de noves tècniques que poden estalviar una considerable quantitat d'aigua, molt especialment en les noves superfícies de regadiu. (Vegeu el gràfic A I-2.)

Entre els elements indicadors de la introducció de noves activitats no agràries en

el món rural destaca l'evolució dels establiments d'agroturisme. Aquesta activitat de recreació, oci o turisme és valorada de manera positiva en el marc de les estratègies de dinamització del món rural i és inclosa en les polítiques de desenvolupament rural que s'han establert a diferents etapes de la política agrària comunitària. A les Illes Balears, més que com a elements de dinamització, poden ser considerats incentius importants per diversificar l'oferta turística il·lenca. L'any 2007 el nombre d'agroturismes fou de 174 establiments, amb una oferta total de 2.356 places, la qual cosa representa un increment respecte del 2006 del 4,81% en el nombre d'establiments i del 4,75% en les places ofertes. (Vegeu el gràfic A I-3.)

D'altra banda, s'ha d'assenyalar el programa «Illes Balears Qualitat», que ha implicat un important impuls en la promoció de diferents productes originaris de les Illes Balears, cosa que incideix en la seva comercialització i en seu valor comercial. Respecte a l'any 2006, el registre de variacions és negatiu en els casos de la denominacions geogràfiques de les begudes espirituoses de Gin de Menorca, Herbes Eivissenques i Palo de Mallorca, i dels aliments d'indicació geogràfica protegida Sobrassada de Mallorca i Ensaimada de Mallorca. Registren increments positius tant els vins amb denominació d'origen com els diferents vi de la terra, si bé el més alt valor comercial és el que registra la denominació d'origen Binissalem-Mallorca, seguit de Pla i Llevant i Vi de la Terra-Illes Balears. En relació amb denominacions de begudes espirituoses destaca la denominació geogràfica Herbes de Mallorca. Finalment, entre les denominacions d'aliments destaquen de manera molt significa-

tiva el valor comercial en euros de la denominació d'origen Mahón-Menorca (formatges) i la denominació d'origen Oli de Mallorca. (Vegeu el quadre A I-8.)

En el mateix marc de les promocions de productes illencs hi ha l'extensió del programa «Agrorutes del bon gust» a les diferents illes i la promoció de l'oleoturisme, entre d'altres. Tot això es complementa amb altres iniciatives relatives a la recerca i formació i accions de desenvolupament rural.

5.3.2. L'AGRICULTURA

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, la superfície agrícola en producció que han ocupat els diferents cultius el 2007 ha estat de 125.766 hectàrees, extensió que representaria aproximadament una quarta part del territori total de les Illes Balears. Aquesta extensió superficial representa una reducció de més de 13.800 hectàrees respecte del 2006. La superfície en producció es conrea bàsicament a través de dues formes de fer agricultura: per una banda, l'agricultura de secà, que en gran part es mostra poc competitiva, cedint moltes vegades a la pressió urbanística i a les demandes del turisme o de l'oci, i, per l'altra, les terres de regadiu, concentrades a uns pocs indrets, amb produccions d'hortalisses, de tubercles i de flors, en la qual es fan elevades inversions en la modernització tant dels processos productius com de la comercialització. Gran part de la reducció de l'extensió en producció del 2007 són terres de secà.

Pel que fa a la distribució de superfícies ocupades, destaquen els conreus agrupats

en la tipologia de cereals i dels farratges, que ocupen el 29,33% i el 21,27% de la superfície en producció respectivament. Ambdós grups de cultius s'estenen sobre la meitat del sòl ocupat per l'agricultura l'any 2007. Si hi afegim els fruiters no cítrics aquestes tres grans agrupacions ocupen el 72,65% del sòl en producció, i són definidores dels principals trets característics que dominen l'estructura territorial agrícola de les Illes. (Vegeu el gràfic A I-4.)

La producció agrícola del 2007 va ser de 472.541 tones, de les quals 251.227 foren de consum dins les explotacions. Aquestes dades representen una important reducció respecte del 2006, si bé s'incrementa el volum de la venda fora de les explotacions, que fou de 256.874 tones. Aquesta darrera dada té una significació important en la valoració de la producció final agrícola, que fou de 131,94 milions d'euros, que representen el 62,4% de la producció agrària final i un increment del 20,14% en relació amb l'any anterior. (Vegeu el quadre A I-9.)

Per grups de cultius, els més productius foren les hortalisses, que amb una extensió de tan sols el 2,64% de la superfície que ocupa l'agricultura aportaren 47,49 milions d'euros a la producció final agrícola, xifra que representa el 35,99% de la seva quantia total. En aquest grup ressalten per ordre del volum de la seva aportació econòmica a la producció agrícola final les produccions de tomàtiques, síndries, cebes, lletugues, pebres, melons, bledes, cols i albergínies. També destaquen les produccions dels tubercles, basats en la producció de la patata, que amb una extensió de només l'1,25% aporten més d'una cinquena part de la producció final agrícola.

Així mateix, el volum de fruita que al llarg del 2007 es comercialitzaren a través de Mercapalma fou de 66.299 tones, xifra que representa un increment del 3% en relació amb l'any 2006. Per una altra part cal assenyalar que durant l'any 2007 Mercapalma va comercialitzar també 72.864 tones d'hortalisses, quantitat que representa una caiguda de l'ordre del -2% en relació amb l'any anterior. Cal assenyalar el diferent paper que representen en ambdós grups els productes comercialitzats a través de Mercapalma procedents de les Illes Balears. Mentre que en el cas de les hortalisses el seu pes fou del 69,9%, en el cas de la fruita aquest només representa el 28%, si bé en ambdós casos els productes provinents de Balears experimenten un increment en relació amb l'any 2006. Respecte dels productes provinents de fora de les Illes Balears comercialitzats per Mercapalma l'any 2007, destaquen València i Barcelona, que en el cas dels productes fruiters concentraren més de la meitat de les tones comercialitzades. (Vegeu els quadres A I-10 i A I-11.)

5.3.3. LA RAMADERIA

La producció ramadera ha augmentat de forma poc significativa durant l'any 2007. La producció final fou de 79,39 milions d'euros, xifra que representa un increment entorn del 3,67% en relació amb el 2006. Així mateix, la ramaderia pateix una disminució en la seva aportació a la producció agrària final, que fou del 37,5% el 2007, mentre que el 2006 representava el 41,0%. (Vegeu el quadre A I-12.)

Destaca pel volum de ramat sacrificat la producció de carn d'aus, que representa

el 37,08% de les tones en canal, si bé en valor és la producció de carn d'oví la que concentra el 36,66% del total de la producció de carn del ramat sacrificat. (Vegeu el quadre A I-13.)

La distribució de les produccions econòmiques ramaders per tipus de productes ramaders és encapçalada clarament pel predomini de la producció de carn, que representa el 55,74% del total de la producció ramadera. Amb percentatges molt més reduïts hi ha la producció de llet, que va concentrar el 36,44% de la producció final en euros corrents, producció lligada en el 99,34% a la llet de vaca. El tercer lloc d'importància és ocupat per la producció d'ous, que representa el 6,80%. Dels restants grups de producció ramadera, sols destaca la producció de mel. Globalment la ramaderia representa un retrocés en la producció de carn, el bestiar d'engreix i la producció de mel, mentre que s'incrementa el valor de les produccions lligades a la llet i als ous. (Vegeu el quadre A I-14.)

5.4.

EL SUBSECTOR FORESTAL

L'any 2007 la producció forestal total va ser de 6,53 milions d'euros corrents, que representen un increment del 8,24% respecte del 2006, si bé la seva contribució a la producció final del sector primari queda reduïda al 2,64% de la producció total. El 95,57% de la producció en euros prové de les aportacions econòmiques de les caceres, que implicaren 6,25 milions d'euros l'any 2007. Aquesta constatació mostra clarament que el sector forestal es caracteritza bàsicament per una elevada externalitat. La

producció primària de productes forestals de fusta i llenya presenta una rendibilitat baixa i tan sols és rendible en alguns sectors d'àrees planes. Això queda explícit en el fet que la producció de fusta només va representar el 3,39% i encara fou més baix el pes de la producció de llenya, només de l'1,04%. (Vegeu el quadre A I-15.)

En les produccions de fusta i llenya destaquen les aportacions de l'espècie del pi blanc, que representa econòmicament el 86,09% de la fusta i el 69,72% de la llenya. Finalment, cal destacar la gran importància que té per a la valoració econòmica de la producció forestal la producció de serveis en els espais forestals. Hi destaca bàsicament el cas de les caceres, lligades a la caça a través de vedats i gestionades moltes vegades per societats de caçadors. L'any 2007 els vedats de caça ocupaven 371.940 hectàrees, la qual cosa indica que el 74,38% del territori de les Illes Balears gaudeix de la condició de vedat de caça. L'extensió de la superfície dedicada a caceres s'ha incrementat en el 3,69% en relació amb l'any 2006, fet que ha implicat també un increment econòmic a la producció final forestal.

5.5.

EL SUBSECTOR PESQUER

L'activitat de la pesca va perdent pes econòmic i social en les darreres dècades i, a més, presenta poques possibilitats de reconversió en funció de les perspectives econòmiques, de la problemàtica de la comercialització dels productes pesquers, de l'increment de costos, especialment els lligats a l'augment dels preus dels combusti-

bles, i de la situació de l'entorn biològic en el qual es mou. Els treballadors en el grup de la pesca i l'aqüicultura afiliats al règim general de la Seguretat Social solament s'han incrementat en dos llocs de feina en relació amb l'any 2006, el mateix nombre de baixes que s'ha registrat en el règim general d'autònoms, i destaquen molt especialment les 32 baixes dels afiliats al règim especial de la mar. Cal assenyalar que més d'un terç dels afiliats al règim general de la Seguretat Social són de nacionalitat estrangera, la gran majoria procedents de països extracomunitaris. El VAB al cost de factors en euros corrents va ser l'any 2007 de 24,76 milions d'euros, quantia que significa un increment del 10,32% respecte de l'any anterior. El 71,32% de la producció econòmica del sector pesquer extractiu balear correspon a la producció pesquera, mentre que la producció aquícola, que experimenta un important increment de l'ordre del 87,20% respecte del 2006 representa el 28,68% de la producció pesquera final. Però també s'observa una reducció del volum de la pesca extreta, que fou del -6,6% en relació amb el 2006. (Vegeu el quadre A I-16.)

Quant a les espècies capturades, dominen els peixos, que amb 2.398 tones representen el 77,70% de la quantitat pescada, que representa una petita reducció respecte del 2006. Aquesta proporció no es correspon amb el seu valor econòmic, ja que els crustacis i els mol·luscs, amb només el 22,30% de total de tones extretes, generaren una producció en euros que representa el 35,52% de la producció pesquera final. (Vegeu el quadre A I-17.)

Les espècies dels peixos que més s'han pescat, d'acord amb el volum de pesca, són xucles o gerrets, molls, maires, peixos de

fons, rajades i sorells, tots els quals superen les 100 tones. En el grup del mol·luscs destaquen els pops, mentre que entre en el grup els crustacis és la gamba rosada la més pescada. Aquesta darrera és l'espècie més valorada que implica el major valor en euros corrents i representa el 19,38% de la producció total pesquera en euros.

La distribució del volum de pesca desembarcada per illes presenta en totes una reducció en la quantitat total del volum de la pesca desembarcada respecte del 2006.

Els índexs negatius més elevats es registren a les illes de Formentera i Eivissa, seguides per Menorca, mentre que Mallorca és l'illa que registra el percentatge de variació negativa més baix. La variació en euros respecte del 2006 presenta un lleuger increment pel total global de les Illes Balears (0,2%), i és positiu en els casos de la valoració de la pesca desembarcada a Menorca i Eivissa, mentre que es negativa en els casos de Formentera i Mallorca. (Vegeu el quadre A I-18.)